

КАД ВЕЛИКИМ ОЧИМА ГЛЕДАШ СИТАН ЖИВОТ

Слободан Зубановић, *Требало би био да њрочиџац*, „Архипелаг”, Београд 2013

Најновију књигу стихова *Требало би био да њрочиџац* песника Слободана Зубановића чине два циклуса транспарентних имена „Фарма” и „Успутни огледи”, уз поговорну песму „Зубина улица”. И свака од песама се састојих од шест катрена, у којима су, обично римовани по два стиха, без строгих канона, што није изненађење, јер се песник у новијим књигама (*Сонети са села*, *У њри и десет за Руму*) вратио везаном стиху, не толико обавезних, што је, уосталом, красило и његов „рани” песнички рад. И у овој Зубановићевој књизи очигледна је извесна лакоћа стиховања и римовања, често и лексички тако обликована да је у извесном контрасту са мрачним и морбидним песничким садржајем. Заправо, испод Зубановићеве лакоглагољивости о фрагментима око нас, пажљивијим читаоцима бива доступна песникова медитација о нашим условима трајања и опстајања.

Из ироничног наслова зачетног циклуса наслућујемо да је песник Зубановић остао доследан и свом песничком садржају – урбаном и свакодневном окружењу, по узору на урбану топонимију и ситуираност Винавера, уз сачувано и круцијално право на ироничну и оправдану критику постојећег стања. Наравно, песников свет, који иначе, „и не мисли на себе” (Монтен), је аутентичан, у свој својој сегментности и неочекиваној издвојености.

Утисак је да песник Зубановић стишано и промишљено, иронично и екфразично дочарава своју околину, тачније оно виђено (отуда и помнути наслов – „Успутни огледи”). Постоји врцава емпатија доживљеног из области заједничке свакодневице. Искушеног фрагментарно и непосредно из самог центра окружења, а исписаног са извесне дистанце, што је песнику омогућавало да не изневери поезију и песнички чин. Очито је да је песник Зубановић остао привржен и свом поступку учесталог стварања песме од непесничке грађе.

Сам наслов почетног циклуса „Фарма” асоцира, мање на Орвела, више на наше данашње окружење, чије постулате препознајемо у следећим стиховима: „ништа / око мене и у мени ничег”, „упорни у празном раду и ходу”, „не мисли / на сутра, на сад, не мисли ни на шта”. Узрок Зубановићевих песама могу бити и меркантилна „акција” у супермаркету (што је и наслов песме), детаљ из лова (песма „Договор пред лов”), „отварање новог, специјалног затвора” (песма „Излазак у будућност”) или „зграда-кланица усред града” (песма „Сећање на круг кланице”), али и просјаци (песма „Две књиге о беди”). Необично илустративни са тенденцијом сведочења садржајној свеобухватности су и делови самих

наслова или пак читава имена Зубановићевих песама, као што су: „видео надзор”, „очекивање бомбардовања”, „паук а градски”, „улога канте за ђубре”, „последњи дан лета”, „стари подрумар”, „одлазак из магацина”, „пред новинарницом у дубокој провинцији”, „статусне иконице”, „први дан пролећа”, „Дунав зими”. Песник, чак, говори гласом споменика у песми „Нестанак са постамента”. Дакле, све чему смо сви заједно сведоци, може испровоцирати песников сензибилитет и умеће да се створи песма не само о песниковом и нашем окружењу, него и о свима нама. Тачније, пре свега о нама.

Песниково поимање његове и наше (не)стварности посебно иронично апострофира стање опредмећености свега, па и самог човека (на пример, у песми „Ствари које носимо најчешће”: „шта пре пропада, човек или ствар ... испада да је човек најдоцнија ствар”), што је иначе, данас планетарна друштвена болест. Нажалост, без жеље и изгледа да се пронађе лек за њу.

Још једна емотивна доминација провејава читавом Зубановићевом књигом у виду загрљаја Ничеових „изгубљених илузија” и осећања отуђености, одбачености, безнађа и обесмишљености.

По тврђењу социолога и психолога у синдрому егзистенцијалне угрожености, каква нас је данас обгрлила, сваки појединац је у вртлогу и кошмару когнитивне тријаде, по којој је осамљени и отуђени човек уочава и осећа претећу опасност, која га обузима немоћу пред њом (што су две константе за све врсте данашњих страхова, као и за Зубановићев поглед на досуђени му свет), али и да је могућа самосвест о немогућем бекству, у којем се успоставља променљива трећа антиципација. Код Орвела и Кафке она је већ пропуштена као могућност промене постојећег (не)живота, али код окружења песника Зубановића, она још увек није коначна. Назире се могућност избављења и очувања оног изворног и неуништеног, јер пред нама је ипак песник, пре него филозоф урбане (не)збиље.

Стога, у таквом неприватању, за човека недостојног статуса песник Слободан Зубановић наговештава могуће путеве „спаса”. *Један* од већ назначених јесте дистанцирање и удаљавање од тренутног. На пример, у песми „Одлазак из магацина” песник од „пријатеља”, „патриота”, „издајника” и њихове неутемељене лауде „склонио се, на време ... да види како ветар размиче коров”. У том дослуху је и песма „Преподневни технопласт” („морам, одмах, путовати, / против свега, да из себе све везе / избацим”), као и песма „Завештање последње усамљенице” у лику породице која је русоовски „отишла далеко ... на крај света” и заборавила „пожаре, агентате и крај лета” иза које је остало питање које ми данас не можемо потпуно докучити: „како су толике године провели / без достигнућа савременог света, / без ратова, драгих бића и слично, / без прашкова што терају да цвета // липа док снегови окол

језде”. *Други* обећавајући пут јесу сећања („Како су лепо отисци слика / трајања, успомене у нама”, „Детињство у нама је понорница, / нестане на јави, јави се у сну. / И носи даље сва туђа лица”), јер, сам стих: „Сва од нечега што је некад била” појашњава да човек и не може постојати без своје прошлости, без својих сећања. Поготово не може опстати у будућим временима. Постоји још једна, по песнику *Њурећа*, могућност, а то је способност да се појединац привремено осами и на тај начин издвоји од непријатељског окружења, тако потребно свима нама. Символ песникове моћи да буде недоступан околним загушујућим одјецима јесу празне градске улице или како је песник раније казивао „без циља лутање”. На пример, у два катрена аутоироничне песме „Зубина улица”: „У празним улицама успевао сам / да нађем оно што узалуд / тражих по свету; данас знам, / нигде нема такве празнине. // Једни јако мрзе, а други воле. / Нема више споредних улица / где истине – исто боле, / и у ходу расту до бујица”.

У аналогном контексту је и песникова носталгија према некадашњим и давно несталим „обичним данима” који су били аутентично сведочанство „доброг живота” и сигурности, уопште. Несталим, као и она безбрижна и стваралачка празнина усамљеника у рукавцима или „споредним улицама”, која је данас, готово незамислива, да нема оваквих сетних подсећања на њих.

О појму општег кошмара, хаоса, безнађа и бесмисла песник Зубановић у песми „Свако има свој Ртањ” готово цинично пева о недавно најављеној апокалипси и као могућем једном од места избављења од катаклизматичне опасности, а то је подножје планине Ртањ, што нам је из данашњег и накнадног угла сагледавања комично, али је било пуно општег страха и панике. Иначе, ова песма, као и неколико других Зубановићевих песама су парадигма и споменик апсурда и глупости односно споменик нашем (не)времену, нашим заблудама и илузијама, нашем трајању у ванвремену.

Још једна права и иронична песма о важнијим и битним збивањима, не само о сликама из наше приземне и непосредне околине, јесте песма симболичног наслова „У доба прљавих киша”, која путем асоцијација повезује два догађаја – губитак Косова („митинг, почетком века, / зарад изгубљене покрајине”) и недавну аферу о вакцини против тзв. свињског грипа („Најпре куписмо, за сваког у држави, / неколико бочица вакцине сиве: / Председник заврну рукав плави / да охрабри заплашену нацију”).

Наравно да се ни статус песника, ни значај песништва не разликују од егзистенцијалне угрожености већине одбачених појединаца („Мани се читања, песама и песника. / Свака ствар је књига, разуми!”). Зубановићево позивање на Диса, Црњанског, Шимборску не само да не може изменити све ово наше нелогично, неприродно и обесмишљено, него и

методом поређења још више потенцира данашњу минорност песника и песништва. Ипак, подсећа нас песник Слободан Зубановић, „песме наше путују, никад довршене” и „носе нас мимо закона и воље, / према неком: да ли у самоћи”, наговештавајући свет недокучивог, несагледивог, неизговореног, недоживљеног, које песник непосредно доводи у контраст са тренутним: „знам и сам // како доживљавам земно бивање. / Као песму, казну и испаштање, / помоћу којих, (не више а ни мање), / заслужујем што немам и нисам”.

Зубановићев стих-наслов књиге „требало би то да прочиташ” управо поручује читаоцу да је дужан пронаћи његово искуство и мудрост у „лакореким цесарићким римама” (Д. Станојевић).

Александар Б. ЛАКОВИЋ